

Maminko, všesj žebraáka!

ROZHOVOR S HISTORIKEM PETREM MALLOTOU O TOM,
JAK KOMUNISTÉ POPRAVOVALI

JIRÍ PEŇÁS

Čtyři svazky monumentálního knižního díla *Popravení*, které vydala společně Academia a Ústav pro studium totalitních režimů, obsahuje dohromady 266 osudů mužů (a jedné ženy), které komunistická justice poslala z politických důvodů na smrt. Každý ten případ je individuální, v něčem se liší od druhého, v něčem jsou některé třeba sporné či kontroverzní. O tom mluvíme s hlavním editorem a koordinátorem projektu, historikem Petrem Mallotou.

Začneme od začátku. Kdo byl první popravený po politickém procesu?

První popravený byl Slavoj Šádek: brzy ráno 19. února 1949, tedy skoro přesně rok po komunistickém puči. Asi deset minut po něm byl popraven Miloslav Choc, který provedl 27. května 1948 atentát na Augustina Schramma – to byla velmi temná postava, spekuluje se, že mohl být zapleten do vraždy Jana Masaryka. Šádek byl Chocův přítel, oba byli mladí národní socialisti, oba byli velmi nespokojeni s poúnorovým vývojem a byli odhodláni proti tomu něco dělat. Po roce 1989 se občas psalo, že Choc Schramma nezastřelil, že to byl komplot Státní bezpečnosti, ale to je málo pravděpodobné. V každém případě trest smrti pro oba, tedy i pro Šádka, který mu sice pomáhal, ale atentátu se přímo neúčastnil, lze označit za justiční zločin. Byl to první proces Státního soudu Praha, kde padla většina hrdelních rozsudků.

Zabití ovšem bylo vždy považováno za hrdelní zločin. V každém systému, který uplatňoval trest smrti, se nad původcem zabití druhého člověka vznášela oprátka. Lze tedy odsouzené za násilné činy, byť v komunistickém režimu, považovat za oběti politických procesů?

Určitě ano. Tady v tomto případě se nacházíme na poli protikomunistického odboje, takže všechno, co následovalo, mělo politické pozadí: o rozsudcích bylo předem jasno, o výši trestů rozhodovaly orgány komunistické strany, obhajoba nebyla možná, prostě byly to procesy, kde nebyl žádný prostor pro elemen-

tární spravedlnost. Je pravda, že útoky na představitele moci, a to mohli být i příslušníci bezpečnosti, byly a jsou brány jako kontroverzní, ale já se domnívám, že šlo o radikální podobu protikomunistického odboje, který byl vyvolán represemi, které režim rozpoutal.

Ted' už trest smrti není v Evropě téměř nikde, ale kdyby, hypoteticky, v demokratické zemi teroristé zabili představitele demokratického státu a dostali by trest smrti, byl by to politický rozsudek?

To si nemyslím. Demokratický režim nevede válku proti vlastním občanům, takže není důvod s ním násilně bojovat.

No, to si teroristé z Rudých brigád, ETA nebo RAF nemysleli. Jakkoli tedy ty jejich důvody byly pošahané...

To máte pravdu, ale každý, kdo chce zůstat aspoň trochu objektivní, ten rozdíl cítí a vnímá. Protikomunistický odboj měl navíc mnoho podob, ten ozbrojený nebo násilný byl opravdu jen krajní. Ale kruté rozsudky, včetně hrdelních, padaly i za zcela nenásilnou činnost: za tištění letáků, za konspirační a zpravodajskou činnost, za přípravu na obnovu demokracie, viz Milada Horáková. Tento nenásilný odboj byl převládající. Pak ale byli i lidé, kteří přikročili k drsnějším prostředkům. Právě ted' začátkem ledna je výročí popravy čtyř odbojářů z organizace MAPAŽ: byli popraveni 7. ledna 1950. Ta zkratka je poněkud bizarní, znamená Masaryk, Palacký, Žižka. To byla mimořádně rozvětvená organizace, měla centrálu v Lounech, byli tam zapojeni dokonce policisté, ústředními postavami byli bývalý továrník Josef Hořejší, jenž vyráběl kočárky v Mělníku, a Kamil Novotný, velmi úspěšný řezník a uzenář z Černčic u Loun. A oni se opravdu rozhodli vést proti komunistickému režimu dosti rozhodný odpor. Například distribuovali letáky, které rozesílali poštou, a to i policejním stanicím, nebo si vyrobili šablonu podle toho známého protektorátního plakátu „Zachváti-li

tě, zahyneš..." a malovali to na různá místa, třeba na autobusy či na patníky u silnice. A také pomáhali lidem při útěku na Západ, pomohli například přejít hranice zakladateli firmy ETA Janu Prošvicovi. Ale vedle toho šli opravdu i do odboje ozbrojeného, takže prováděli i útoky pomocí bomb, které si sami vyráběli z trhavin používaných v lomech. Cílem těch atentátů byli představitelé komunistické moci, příslušníci Státní bezpečnosti a funkcionáři KSČ. Uskutecnily se tři, v létě 1949, všechny na Lounsku, nikdy nedošlo přímo k obětem na životech, ale nepochybně to režim dost vyděsilo. K oběti na životě došlo při zatýkání, kdy jeden ze členů organizace, agent chodec – Josef Plzák – zastřelil jednoho příslušníka Státní bezpečnosti, když ho vedl na služebnu v Lounech. Plzákovi se pak podařilo dostat do Německa, nicméně zatčen byl při další výpravě do Čech. Ten jeho příběh je taky neuvěřitelný.

Kolik bylo v případě organizace MAPAŽ provazů?

Čtyři. Josef Hořejší, Kamil Novotný, Josef Plzák a ještě Bohumil Klempt, to byl dělník, který nastražil jednu z těch výbušnin, obětí měl být příslušník StB Strouhal, vyvázl jen s nervovým otřesem. Na provaz to stačilo.

Pojďme si ještě ujasnit téma. Vaše čtyřsvazkové dílo zahrnuje „popravené z politických důvodů v komunistickém Československu“. Je jich dvě stě šedesát šest. Třicet čtyři z nich jste však zařadili do zvláštního, čtvrtého svazku, mezi případy řekněme sporné nebo hraniční. Ty se odlišují čím?

To jsou případy, které měly spíše kriminální charakter a byly komunistickou mocí záměrně politizovány. Anebo se jedná sice o jednoznačné kriminální kauzy (včetně případů válečných zločinů), ale ty byly v minulosti omylem za politické vydávány. Jména těchto lidí se objevovala v různých přehledech, držely se za ně minuty ticha, pak se třeba zjistilo, že popravený byl také konfidentem gestapa... Ale rozhodli jsme se, že je do naší knihy zahrneme, jsou nicméně součástí zvláštního čtvrtého dílu. A o jednom „popraveném“, který byl vždy uváděn mezi popravenými, jsem zjistil, že popravený vůbec nebyl.

Aha, kdo to byl a jak se mu to podařilo?

Jmenoval se František Ledvinka. Šílený příběh, patří právě mezi ty sporné. On byl delikvent už jako mladík, pocházel přitom z docela slušné rodiny, otec byl řemeslník. On ale byl od mládí lump, předstíral třeba, že je sirotek, vetřel se do přízně ně-

Foto: Michal Čížek

jaké rodiny, pak je vykradl. Mnohokrát byl zavřený, na policejním komisařství ho znali jak se své boty. A tak se po kriminálech dočkal února 1948 a pak začal předstírat, že je protikomunistický bojovník. Dal se na jaře 1949 dohromady s Janem Novákem, schizofrenikem a zločincem, a společně předstírali, že zakládají protikomunistickou skupinu, že tisknou letáky. Ve skutečnosti hlavně kradli, opíjeli a oblobovali lidi, kteří jim důvěřovali. Nezastavili se ani před vraždou jednoho svého komplice, kterého Ledvinka vylákal v Plzni k Boleveckému rybníku a tam ho brutálně zavraždil. Pozatýkali je v srpnu 49 a půl roku se připravoval velký proces, který se chystal tyhle kriminální zločiny přetransformovat do zločinů politických. Novák i Ledvinka dostali podle oče-

Kněz Jan Bula byl jednou z obětí justičních vražd, které komunistický režim spáchal v rámci tzv. babických procesů. Foto: Profimedia.cz

kávání trest smrti, jenže Ledvinkovi se ještě předtím podařilo uprchnout. On totiž dostal spálu – a to se všichni báli, tak ho dali do nemocnice na Bulovce, kde ho sice hlídali dva příslušníci vězeňské stráže, ale jemu se podařilo nějak zapůsobit na ošetřující sestru, jmenovala se Květoslava Weisová, vyprávěl jí, že je protikomunistický bojovník, a ona mu poradila, kudy prchnout. Nikdo neví kam, tím Ledvinkovy stopy zcela mizí, asi unikl za hranice. Jen zůstal v análech jako odsouzený k trestu smrti a jako popravený, což se pak mělo za fakt. Popravený byl ten Novák a ta zdravotní sestra dostala za napomáhání útěku deset let.

Z politických důvodů se popravovalo už před únorem, v rámci retribučních procesů. Tam vedle evidentních adeptů na trest smrti typu K. H. Frank nebo Karel Čurda (i když tady už si člověk nemusí být tak jistý) skončily na šibenici i sporné případy, oběti politické msty: za všechny bych uvedl Jozefa Tisa...

To je velmi ožehavé téma. Retribuce byly v podstatě stanné soudy, kde neexistovalo odvolání, exekuce se vykonávaly pár hodin po vynesení rozsudku, nepochybně tam docházelo k mnoha nespravedlnos-

tem. Obávali se toho už koncem války mnozí demokratičtí politici nebo publicisté, že poválečné procesy nepovedou k nastolení spravedlnosti, ale poslouží k vyrovnávání účtů a k likvidaci politických protivníků. To se v mnoha případech stalo. Mimochodem, při retribučních procesech se poprvé ve větším měřítku uplatnil institut soudců z lidu, čímž se měla do věci vnést lidová spravedlnost. Čili je tam mnoho problematických míst. Ale přese všechno se domnívám, že kvalitativně je to něco dost jiného než justice po únoru 1948, a kdybychom to neoddelili od sebe, bylo by to zavádějící a nepřehledné.

Čím se tedy hlavně odlišovaly hrdelní procesy před únorem a po něm?

Pro nás byl klíčovým výskyt politického paragrafu v rozsudku popravené osoby. Paragrafu, za který bylo možné uložit trest smrti. Vycházeli jsme ze znění rehabilitačního zákona č. 119/1090 Sbírky, který v paragrafu 2 vypočítává, na co se rehabilitace vztahuje: velezrady, vyzvědačství, vojenská zrada etc.

Kolik z těch 266 popravených bylo spojeno s nějakou formou ozbrojeného nebo násilného odboje? Kolik lidí do toho prostě šlo natvrdo?

To bylo pro mě samého překvapením. Připomínám to rozdělení na 232 obětí nesporně politického charakteru a na 34 případů, jež jsme vydělili zvlášť a nazvali je „Kriminální případy nesoucí stopy politické manipulace a případy v minulosti vydávané za politické“ – ty tedy do té odpovědi nebudu započítávat. Tak z těch 232 politických je těch, kteří vykonávali nějakou ozbrojenou činnost jako sabotáže a atentáty, 22 procent. Nejdůležitější a největší skupina je ale těch, kteří se zapojili do nějaké zpravodajské činnosti obvykle spojené s aktivitami československého exilu. To jsou jednak agenti chodci neboli kurýři, kteří přecházeli hranice: těch bylo popraveno 43, ale jsou mezi nimi i lidé, kteří jim pomáhali nebo jim poskytovali nějaké informace, i to samo o sobě vedlo v některých případech též k trestu smrti. Toto je tedy nejpočetnější skupina. V pořadí třetí jsou pak ti, kteří chtěli vyvolat ozbrojené povstání nebo se jen připravovali na to, že na něm budou participovat, až k němu dojde.

To je třeba Milada Horáková...

Ano, dejme tomu, i když v jejím případě šlo hlavně o teoretické úvahy. Ale nejtýpčtější je myslím organizace Praha-Žatec, což byla skupina tvořená jak civilisty, tak vojáky, včetně několika příslušníků generálního štábu. Ti se pokusili zorganizovat na březen 1949 státní převrat, k čemuž tedy bohužel již nedošlo.

Kolik bylo mezi popravenými z politických důvodů zcela „nevinných“?

Ano, taková se najdou, ale jsou zcela v menšině. Jedná se o lidi, kteří se stali obětí provokací, byli vlákní do nějakých pastí, měli sloužit jako exemplární případy pro zastrašení skupin obyvatel. Nebo šlo prostě o mstu za něco jiného.

Tam by mohl patřit Závaš Kalandra...

Ano, ten tam samozřejmě patří. Závaš Kalandra byl čistou obětí. Tam šlo o ideovou vraždu. Prostě chtěli popravit nekonformního intelektuála.

Nebo popravení faráři z babického procesu.

Ano, kněz Jan Bula z Babic byl také čistou obětí. Ale pak je tam ještě jedna skupina, lidé, kteří se třeba i snažili zapojit do nějaké formy odboje, ale hned se jim přihodilo to neštěstí, že narazili na nějakého provokatéra. Nejtypičtější zástupci této skupiny jsou studenti Karel Bacilek a Boris Kovaříček. Oni se snažili dělat něco proti režimu už předtím, než se napojili na provokatéra Reicinova Vojenského obranného zpravodajství podplukovníka Josefa Hrušku, a opravdu něco dělali, i když celou dobu byli vlastně pod kontrolou. Bylo by vůči nim nespravedlivé je zařadit mezi „nevinné“ oběti, ale jejich tragédie spočívala v tom, že byli celou dobu v pasti.

Přitom ten provokatér Hruška, nemýlím-li se, dostal sám provaz.

Ano, byl odsouzen společně se svými oběťmi, které na šibenici přivedl. Stal se nepohodlným, věděl příliš moc, a tak ho zlikvidovali také.

A pak je speciální kategorie, to jsou komunisti, tedy oběti komunistických čistek. Pamatuju si na Jiřího Stránského, který říkal, že je nepřipustné, aby tito strůjci teroru byli jmenováni po boku skutečných obětí typu Milady Horákové nebo třeba Heliodora Píky.

Ano, ale my jsme je do naší knihy zahrnuli. Nepochybně exponenti režimu jsou přesně ta kategorie, která vzbuzuje polemiky. Pan inženýr Adolf Rázek (1930–2018), což byl politický vězeň a vyšetřovatel Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, pro ně ve svém seznamu popravených vydělil zvláštní skupinu – exponenti komunistického režimu: dohromady šlo o 13 osob. My jsme se rozhodli, že je do našich knih zařadíme, že se vůči nim nebudeme vymezovat. Také jde o to, že je jiná situace, když máte pouhý seznam, a něco jiného je, když předkládáte plnohodnotné případové studie, kde to můžete vysvětlit. A tam na mnoha místech zaznívá, co je nutné jasně pojmenovat: že třeba Ru-

dolf Slánský byl sice obětí politického procesu, ale zároveň to byl pachatel, který byl spolutvůrce komunistické totality.

A pak jsou tu případy komunistických intelektuálů jako Vladimír Clementis, Ludvík Frejka nebo Rudolf Margolius, kteří sice byli komunističtí funkcionáři, ale asi by vůči nim bylo nespravedlivé nazvat je zločinci...

Ano, při bližším pohledu skoro vždy zjistíme, že každý případ je trochu individuální a nelze vše zahrnout do jednoznačných kategorií: třeba srovnávat Bedřicha Reicina a Osvalda Závodského, nepochybně strůjce zločinů, s vámi zmíněnými lidmi jako Clementis nebo Margolius. A pak tady máte již zmíněného podplukovníka Josefa Hrušku, což byl agent provokatér, který má na svědomí velké množství lidí a sám byl jako mouřenín, který splnil svou roli, popravený. On přitom vykonával přesně to, co po něm jeho nadřízení chtěli, ale pak ho jednoduše hodili přes palubu. To je také šílený případ. Když ho zatkl, bylo mu šestašedesát, při prvním „výslechu“ ho zmlátili tak, že doufali, že nepřežije. On přežil a byl obviněn za odbojovou činnost, kterou přitom „vykonával“ v rámci svého agentství – a dostal za ni trest smrti. A kam ho tedy zařadit? Například ve zmiňovaném Rázkově seznamu Hruška paradoxně figuruje nikoli mezi komunistickými exponenty, ale v hlavní skupině popravených spolu s Miladou Horákovou. Je to složité. Nám šlo o to, abychom ty případy vysvětlili.

Jak to bylo v poměru národnostním, především v poměru Čechů a Slováků? Měl některý z národů navrch?

Vidíte, to jste mě trochu zaskočil, protože nějakou přesnou statistiku jsme v tomto ohledu nevypracovali, i když je možné to z naší knihy celkem snadno zjistit, v přehledových tabulkách je totiž národnost obětí uvedena. Ale myslím, že to zhruba odpovídá poměrům Čechů a Slováků v tehdejší Československu. Je tam jeden Němec, inženýr Bedřich Hoche, rodák z Ústí nad Labem, který dostal trest smrti za to, že v Jáchymově odnesl z dolu v aktovce několik kilogramů uranové rudy a snažil se ji prodat. Popraven byl v únoru 1950.

Hrálo nějakou roli, kde byli souzeni? Měl třeba Slovák souzený v Bratislavě lepší šanci než Čech v Praze?

Nemyslím si, že by to hrálo nějakou roli. Státní soud v Bratislavě nepostupoval méně krutě. Asi nejznámější je proces se členy Biele légie, což byla antikomunistická organizace, která se snažila především o zpravodajskou činnost. S ní se vedl pro-

TO JE TAKÉ ŠÍLENÝ
PŘÍPAD. KDYŽ HO
ZATKLI, BYLO MU
ŠESTAŠEDESÁT,
PŘI PRVNÍM
„VÝSLECHU“ HO
ZMLÁTILI TAK, ŽE
DOUFALI, ŽE NEPŘEŽIJE.

TO JE ASI DŮKAZ
TOHO, ŽE SEBELEPŠÍ
VZDĚLÁNÍ NENÍ
ZÁRUKOU ETICKÉHO
JEDNÁNÍ. ONI
MUSELI VĚDĚT, ŽE
SOUDÍ ZPŮSOBEM,
KTERÝ ODPORUJE
ELEMENTÁRNÍM
PRAVIDLŮM PRÁVA.

ces v roce 1951. Celkem padlo sedm rozsudků smrti. Já si nemyslím, že by existovala nějaké slovenská specifičnost. Popraven byl i hrdina Slovenského národního povstání Viliam Žingor, kterého obvinili z přípravy protistátního povstání. Popravili ho v Bratislavě.

Tam se popravovalo stejným způsobem jako v Praze?

Ano, popravovalo se tam stejným způsobem, ovšem působil tam jiný kat než v českých zemích.

Každá ta případová studie ve vaší knize končí odstavcem z popisu popravy. Tam mě „zaujalo“, že ti odsouzení umírali i několik desítek minut, a to udušením. Myslel jsem, že oběšení je rychlá smrt, která nastává strhnutím vazů.

Na šibenici takzvaného typu prkno, kterou komunistické Československo převzalo z první republiky a ještě z Rakouska-Uherska, nikoli. Na ní se vězeň vždy udusil.

Zastřelením nebyl popraven nikdo? Ani vojáci ne? Ani Heliodor Píka?

Ne, všichni byli oběšeni. Mimochodem to „prkno“, na kterém byl v Plzni generál Píka popraven, to se nedávno podařilo získat pracovníkům Muzea Policie ČR v Praze na Karlově, kde je vystaveno.

Víte, co je zajímavé: že z první republiky pocházelo nejen to prkno, ale i mnoho soudců, vlastně valná část justice. Předsedou Státního soudu, který vynášel hrdelní rozsudky, byl doktor Hugo Richter, soudce s praxí z první demokratické republiky.

Ano, máte pravdu. Nový režim se snažil sice rychle vyrobít nové soudce, takže vytvořil instituci soudců z lidu a pak produkoval absolventy Právnícké školy pracujících: k první absolventům patřila Ludmila Brožová-Polednová, prokurátorka ze soudu s Miladou Horákovou. Ale pilířem opravdu byli lidé, kteří vzdělání absolvovali za první republiky. To je asi důkaz toho, že sebelepší vzdělání není zárukou etického jednání. Oni museli vědět, že soudí způsobem, který odporuje elementárním pravidlům práva, a přesto se velice rychle vpravili do nové role a nečinilo jim to větší problém.

Já bych řekl, že od toho, aby se člověk začal chovat jako bídák, je vždycky jen krůček. Jakmile se změní pravidla, většina lidí se okamžitě přizpůsobí. Historicky to bylo tím, že se okupací a pak odsunem a retribučními procesy uvolnila pravidla a lidé si prostě zvykli na teror.

Je fakt, že mnoho těch soudců, kteří rozdávali rozsudky smrti v padesátých letech, se uplatnilo už při retribučních procesech. Příkladem může být Josef Urválek, který byl při nich velmi aktivní. Je to asi, jak říkáte. Mnozí lidé si dokážou své problematické chování racionalizovat, najít důvod, proč se tak chovat. A když třeba ty důvody pominou, tak se zase přizpůsobit něčemu jinému. A po celou tu dobu mít pocit, že jednají správně, že to jinak nejde.

Ano, vždyť to známe z nedávné doby. Ale ještě se chci zeptat, kdo byl nejmladší popravený?

Jaroslav Kysela. Bylo mu osmnáct let a osm měsíců. Popravili ho v říjnu 1950 za to, že uprchl z Jáchymova. Byla to celá skupina, z demonstrativních důvodů tam padly čtyři tresty smrti. Jeho maminka samozřejmě žádala o milost, nebylo jí vyhověno, tak aspoň žádala o vydání ostatků, taky jí nebylo vyhověno. Zato jí po čase přišla složenka, aby zaplatila pitvu... A chcete-li se zeptat, kdo byl nejstarší, tak to byl ten již zmiňovaný konfident Josef Hruška, kterému bylo 66 let.

To byl proti Kašparu Kaplířovi ze Sulevic mladší, tomu bylo pětadesát, když mu kat Mydlář setnul hlavu. Ale ještě bych připomněl smutný případ toho chudáka, kterého popravovali ochrnutého a museli ho na šibenici doslova vyvléct.

Ano, myslíte jednadvacetiletého Stanislava Plichu z případu Babice, on byl ochrnutý následkem té přestřelky v poli. Dlouhou dobu ho dávali do pořádku, což se nepodařilo, bylo rozhodnuto, že bude popraven ochrnutý. Zachoval se protokol z jeho popravy, z něhož vyplývá, že umíral pětadvacet minut, což nejspíš souvisí s tím jeho tělesným handicapem. Bylo to velice kruté. Ještě na šibenici s oprátkou na krku křičel: „Nedá se to ještě nějak zařídit? Věšejí žebráka! Žebráka věšejí, maminko, věšejí žebráka!“ Podle suchého úředního záznamu tato slova prý „vykřikoval hysterickým způsobem“.

Uplatnily se někdy milosti?

Několik milostí bylo uděleno, ale naprosto výjimečně. Třeba prezident Gottwald udělil milost sovětskému partyzánovi Timofeji Simulenkovi, který tady po válce zůstal a stal se členem odbojové antikomunistické skupiny Světлана, což byla vůbec nejrozsáhlejší odbojová skupina, jejíž jádro tvořili bývalí partyzáni z moravských a slovenských hor. A ten Simulenko dostal trest smrti, ale snad proto, že to byl sovětský občan, dostal milost.

Byla odsouzena k trestu smrti vedle Milady Horákové ještě nějaká žena?

Ne, z politických důvodů jenom Milada Horáková. Ale první adeptkou na popravenou ženu v komunistickém Československu byla Vlasta Charvátová. To byla mladá žena se strašlivým osudem. Účastnila se příprav na druhý pokus o převrat, který byl naplánován na 16. května 1949. Dokonce se pokusila se svým manželem osvobodit některé politické vězně z věznice v Litoměřicích, přitom postřelila jednoho dozorce, pak se jí podařilo utéct. Později po svém zatčení byla navzdory svému těhotenství mučena, o dítě přišla. Nejdřív se asi počítalo s tím, že dostane trest smrti, pak k němu byl odsouzen jen její manžel, ten byl popraven. Ona dostala doživotí, propuštěna byla v roce 1963, zemřela v roce 2002, na své přání byla pohřbena v Motole na místě, kde byly v roce 1965 tajně uloženy některé urny s popelem popravených z pankrácké věznice. Podařilo se zjistit, že by tam měla být i urna jejího prvního manžela. Tak spočinula vedle něj.

Proč se nevydávaly ostatky příbuzným? Mělo to nějaké ratio?

Ratio to mělo myslím jednak v tom, že se báli, aby na místě hrobů nevznikla pietní místa. A pak: oni opravdu chtěli co nejvíce potrestat třídního nepřítele, takže ta nenávist šla opravdu až za hrob. Nevydávali ani poslední dopisy rodině. Vězni je sice mohli pár hodin před popravou v cele smrti napsat, ale to bylo tak všechno, dopisy skončily jako součást vyšetřovacích či soudních spisů.

Myslíte, že by se bez těch drakonických rozsudků režim neudržel? Že tedy ze svého pohledu postupoval oprávněně?

Myslím, že režim dobře věděl, proč takové nelítostné rozsudky vynáší. Aby se udržel u moci, tak to musel dělat. Museli společnost zastrašit, museli jí ukázat, že budou bezohlední a nezastaví se před ničím. V tom smyslu měl teror svůj smysl.

PETR MALLOTA (1980)

Absolvoval Pedagogickou fakultu UK, obor dějepis – základy společenských věd. Od roku 2008 pracuje v Ústavu pro studium totalitních režimů, kde se jako historik věnuje zejména tématu třetího odboje (pokusy o ozbrojené

Hrozila šibenice z politických důvodů ještě někomu po roce 1968?

To je hypotetická otázka. Záleželo by pochopitelně na tom, jak závažnou protirežimní činnost by takový člověk vykonal. Poslední popravený z čistě politických důvodů byl Vladivoj Tomek v listopadu 1960. Do té sporné „kriminální“ skupiny jsme jako poslední zařadili případ bratranců Barešových, kteří unesli autobus se studenty a chtěli si vynutit přejezd do západního Německa: Robert Bareš byl popraven v prosinci 1979.

Ale povím vám ještě o jednom zajímavém případě ze šedesátých let, kde mohl padnout vysoký trest. Týká se agenta chodce Vladimíra Komárka, jenž v roce 1949 a 1950 přecházel hranici ve službách francouzské tajné služby, organizoval tady rádiové vysílání. Nakonec byla jím řízená ilegální skupina odhalena, její členové pozatýkáni, dva dokonce popraveni (jeden z nich zastřelil při zatýkání příslušníka pražské StB). Ale Komárkovi se podařilo uprchnout na Západ, nakonec odjel do Ameriky, kde se stal majitelem cestovní kanceláře. A v roce 1966 se už jako americký občan rozhodl, že poleť do Tbilisi na konferenci cestovního ruchu. KGB jeho identitu odhalila a ve spolupráci s čs. ministerstvem vnitra zařídila, aby letadlo Aeroflotu přistálo v Praze, kde byl okamžitě zatčen. Načež nastal veliký problém. Americká strana na to reagovala velmi podrážděně. No, protože se zrovna zlepšovaly vztahy s USA, tak se do věci vložilo čs. ministerstvo zahraničí, které nemělo zájem na eskalaci. Pan Komárek, někdejší hlava „špionážní protistátní“ skupiny, která dokonce zlikvidovala příslušníka tajné policie, byl urychleně odsouzen k osmi letům vězení a za dva dny po vynesení rozsudku vyhoštěn a mohl se vrátit do Ameriky.

Čili happyend. ■

**ONI OPRAVDU
CHTĚLI CO NEJVÍCE
POTRESTAT TŘÍDNÍHO
NEPŘÍTELE, TAKŽE TA
NENÁVIST ŠLA
OPRAVDU AŽ ZA HROB.
NEVYDÁVALI ANI
POSLEDNÍ DOPISY
RODINĚ.**

protikomunistické povstání v roce 1949, zpravodajské aktivity čs. exilu, ilegální letáky a tiskoviny...) a represí v Československu padesátých let 20. století (především téma popravených z politických důvodů).